

Dr. sc. Ratko Brnabić, docent
Pravnog fakulteta Sveučilišta Splitu
Dr. sc. Marko Ivkošić, asistent
Pravnog fakulteta Sveučilišta Splitu

TRGOVAČKA DRUŠTVA U ENERGETSKOM PRAVU REPUBLIKE HRVATSKE

UDK: 347.72 : 620.9 (497.5)

Pregledni rad

Primljeno: 15. 03. 2013.

U radu se raspravlja o važnim pitanjima u svezi s pravnim položajem trgovačkih društava koja obavljaju energetske djelatnosti. Tu bi djelatnost mogli obavljati i trgovci- fizičke osobe, ali zbog osobne izloženosti razumljivo je da će glavni nositelji biti društva kapitala, a prvenstveno društvo s ograničenom odgovornošću. Iako je tu još uvijek riječ o pravnim oblicima uređenima Zakonom o trgovačkim društvima, na njih se kao lex specialis primjenjuju odredbe energetske zakona. Odredbe tih propisa nameću trgovačkim društvima dodatna pravila ponašanja ili se njima zauzima drugačiji pristup nego se konkretno pitanje uređuje ZTD-om, na što je potrebno skrenuti pozornost. Utvrđuju se pretpostavke za dobivanje dozvole za obavljanje djelatnosti, pravila o ustroju tih trgovačkih društava, pretpostavke za članstvo u upravi i nadzornom odboru i dužnostima tih organa, problematiki povezanih društava te posljedicama koje nastaju u slučaju statusnih promjena kod društava koja su nositelji energetske djelatnosti. Problematika trgovačkih društava u energetsom pravu Republike Hrvatske sagledava se i kroz pitanje slobode djelovanja inozemnih trgovačkih društava kod nas.

Ključne riječi: *energetsko pravo, trgovačka društva, regulatorne agencije, strane investicije, odgovornost za obveze*

Sadržaj: 1. Uvod, 2. Pravna infrastruktura energetske djelatnosti 3. Odnos države i regulatornih agencija, 3.1 Država kao član trgovačkih društava, 4. Trgovačka društva u energetsom sektoru 5. Zaključak, Summary, Literatura

1. UVOD

Energija je ključan čimbenik za postojanje suvremenog društva, a pravno uređenje njezinog iskorištavanja ima gospodarske i strateško-političke učinke. Energetska politika se često mijenjala i usavršavala, prolazeći pri tome kroz brojne i različite etape, ovisno o promjeni energetske strukture (drvo, ugljen, nafta, plin, nuklearna fisija, obnovljivi izvori energije), pa i društveno-političkih sustava. Danas su praktički sve države svijeta suočene s izazovima klimatske promjene, povećane ovisnosti o energetske resursima i porastu cijena energije. Također,

spomenuta ovisnost o energiji ogleda se i u činjenici da problemi s opskrbom energije u jednoj državi proizvode učinak i u drugim državama.¹ Neprekidni porast potrošnje energije upućuju na zaključak da je potrebno osmisliti dugoročne nacionalne i nadnacionalne strategije proizvodnje energije, prijenosa, distribucije i opskrbe.

Niti Republika Hrvatska po tim pitanjima nije izuzetak pa je cilj nacionalne strategije energetskeg razvoja da Republika Hrvatska u neizvjesnim uvjetima globalnog tržišta energije i uz oskudne domaće energetske resurse izgradi održivi energetske sustav tj. postigne uravnoteženi razvoj odnosa između sigurnosti opskrbe energijom, konkurentnosti i očuvanja okoliša, koji će hrvatskim građanima i hrvatskom gospodarstvu omogućiti kvalitetnu, sigurnu, dostupnu i dostatnu opskrbu energijom. Opskrba energijom preduvjet je gospodarskog i socijalnog napretka. Da bi se spomenuti ciljevi ostvarili, država mora sudjelovati u političkom i regulatornom podupiranju energetske sigurnosti kao razvojne sastavnice hrvatskoga gospodarstva. Nadalje, energetske sektor jest infrastrukturna, ali i poduzetnička te potencijalno izvozno orijentirana djelatnost pa stoga može biti zanimljiva ulagačima. U tom smislu Republika Hrvatska je kao članica Unije poduzela mjere za izgradnju pravnog okvira usvajanjem niza zakona (Zakon o energiji, Zakon o tržištu električne energije, Zakon o tržištu plina, Zakon o proizvodnji, distribuciji i opskrbi toplinskom energijom, Zakon o tržištu nafte i naftnih derivata, Zakon o biogorivima za prijevoz, Zakon o regulaciji energetske djelatnosti) i drugih propisa iz kojih jasno proizlazi da je naš energetske sektor otvoreni sustav koji je utemeljen na tržišnim načelima. Naime, energetske sektor Republike Hrvatske zahtijeva znatne investicije.² Te investicije javni sektor neće moći financirati vlastitim sredstvima, a to i nije njegova zadaća. Država treba koordinirano i predano stvarati i unapređivati uvjete koji će privlačiti domaći i inozemni kapital kako bi sudjelovao u realizaciji potrebnih ulaganja u energetske sektor. Otvoreni sustav omogućava razvoj tržišta energije i podizanje konkurentnosti, privlačenje domaćih i inozemnih investicija u tržišne energetske djelatnosti, usklađivanje razvoja budućih strateških energetske projekata i gospodarsku suradnju sa susjednim zemljama. Glavni privatnopravni nositelji gospodarskih pothvata u sektoru energije su trgovci, a posebice značajnu ulogu imaju društva kapitala – dionička društva i društva s ograničenom odgovornošću.

Ipak, primjena tržišnih načela korigira se svojevrsnim “državnim intervencionizmom” koji je nužan zbog velike važnosti pitanja raspolaganja energijom. Republika Hrvatska će u tržišne procese intervenirati samo onda kada su prava sudionika ugrožena zbog narušene sigurnosti opskrbe, kvalitete okoliša i zlorabe monopola. Poseban oblik državnog nadzora energetskeg tržišta

¹ O geopolitičkim aspektima raspolaganja i kontrole energije v. *Tatalović, S.*, Energy security and Security policies: The Republic of Croatia in Comparative perspective, *Politička misao*, vol. XLV, 2008., str. 115. i dalje.

² O svim izazovima izmjena temeljnih postavki energetskeg sektora detaljnije v. kod Bukša, D., Restrukturiranje i tržišna transformacija Hrvatske elektroprivrede, *Ekonomski pregled*, 61 (12), 2010., str. 769. i dalje.

predstavlja djelatnost Hrvatske energetske regulatorne agencije (HERA) čiji je osnivač Republika Hrvatska. To je samostalna, neovisna i neprofitna pravna osoba s javnim ovlastima za regulaciju energetske djelatnosti, a za svoj rad odgovara Hrvatskom saboru. Dvojbeno je pitanje u kojoj je mjeri spomenuti subjekt neovisan o utjecaju države koja uvijek predstavlja i određeni politički interes. S obzirom na ne tako davno proveden proces pretvorbe i još uvijek tekući proces privatizacije pravnih subjekata, pojavljuju se i druga pitanja. Naime, Država je društvena organizacija koja, za razliku od ostalih društvenih organizacija, nosi i atribut vlasti. Država osigurava i štiti slobodu pojedinca u okvirima pravnoga poretka te se stara za ostvarenje javnih interesa i javnih zadaća. Trgovačka društva privatnopravna su udruženja osoba, utemeljena na ugovoru, koja obavljanjem gospodarske djelatnosti idu za stjecanjem dobiti. Država i trgovačka društva, dakle, slijede različite ciljeve; država osigurava ostvarenje javnih zadaća te štiti gospodarska, socijalna i druga prava građana, a trgovačka društva obavljaju gospodarsku djelatnost s ciljem stjecanja dobiti svojim članovima. Različiti ciljevi kojima se vode država i trgovačko društvo ne priječe državu da se u ostvarenju vlastitih zadaća posluži pravnim oblikom trgovačkog društva ili da se odluči na članstvo u trgovačkom društvu kako bi osigurala obavljanje zadaća u javnome interesu. Država, dapače, tradicionalno obnaša ulogu poduzetnika koji se bavi djelatnostima važnima za svakodnevni život građana i za gospodarstvo, odnosno djelatnostima od općeg interesa. Stoga treba promotriti pravni položaj države kao člana društva kapitala.

Središnji predmet rada je raščlamba važnih pitanja o pravnom položaju trgovačkih društava koja obavljaju energetske djelatnosti. Tu bi djelatnost mogli obavljati i trgovci- fizičke osobe, ali zbog osobne izloženosti razumljivo je da će glavni nositelji biti društva kapitala, a prvenstveno društvo s ograničenom odgovornošću. Iako je tu još uvijek riječ o pravnim oblicima uređenima Zakonom o trgovačkim društvima (u nastavku rada: ZTD), na njih se kao *lex specialis* primjenjuju odredbe energetske zakona. Odredbe tih propisa nameću trgovačkim društvima dodatna pravila ponašanja ili se njima zauzima drugačiji pristup nego se konkretno pitanje uređuje ZTD-om, na što je potrebno skrenuti pozornost. Posebice valja spomenuti pitanje pretpostavki za dobivanje dozvole za obavljanje djelatnosti, pravila o ustroju tih trgovačkih društava, pretpostavki za članstvo u upravi i nadzornom odboru i dužnostima tih organa, problematici povezanih društava te posljedica koje nastaju u slučaju statusnih promjena kod društava koja su nositelji energetske djelatnosti.

Nadalje, problematiku trgovačkih društava u energetsom pravu Republike Hrvatske treba sagledavati i kroz pitanje slobode djelovanja inozemnih trgovačkih društava kod nas. Zamislivo je da se u jednoj državi članici EU nalazi stvarno sjedište trgovačkog društva, a osnovano je po pravu druge države članice EU, tj. mjesto osnivanja i mjesto stvarnog sjedišta u različitim su državama.

2. PRAVNA INFRASTRUKTURA ENERGETSKOG PRAVA

U srpnju 2001. godine započela je reforma energetskega sektora u Republici Hrvatskoj te je uz Zakon o energiji (Narodne novine, br. 68/2001, 177/2004, 76/2007, 152/2008 i 127/2010) donesen prvi paket energetskega zakona kojima se uređuje obavljanje pojedinih energetskega djelatnosti i to: Zakon o tržištu električne energije, Zakon o tržištu nafte i naftnih derivata, Zakon o tržištu plina i Zakon o regulaciji energetskega djelatnosti.

Ovim zakonima uspostavljen je osnovni zakonodavni okvir za restrukturiranje i reorganizaciju energetskega sektora, otvaranje tržišta energije i regulaciju energetskega djelatnosti te je reformom obuhvaćeno restrukturiranje energetskega subjekata i stvaranje novoga zakonodavnog i institucionalnog okvira, utvrđivanje tržišnih pravila, obveza javnih usluga i razdvajanje energetskega djelatnosti na tržišne i regulirane.

Kako je energetskega zakonodavstvo postalo jedan od važnih segmenata na putu prema članstvu u Europskoj uniji, što uključuje i obvezu adekvatne prilagodbe europskom energetskega zakonodavstvu i standardima organizacije internog europskega tržišta, a postojeći zakonodavni i regulacijski okvir nisu bili razvidni, došlo je do nužnih promjena energetskega zakonodavnog sektora te je tako u prosincu 2004. godine Hrvatski sabor donio i drugi paket energetskega zakona koji je zahtijevao dodatno usklađivanje postojećeg zakonodavnog i regulacijskega okvira iz područja energetike s europskim energetskega zakonodavstvom. Donošenjem i stupanjem na snagu trećeg paketa energetskega propisa Europske unije (kolovoz 2009. godine) javila se potreba transponiranja predmetnih direktiva u hrvatsko energetskega zakonodavstvo.

Osnovni razlozi donošenja Zakona proizlaze iz potrebe potpunog usklađenja s Direktivama Europske unije koje uređuju to područje. Usklađivanjem hrvatskega energetskega sektora i energetskega zakonodavstva s trećim paketom energetskega propisa Europske unije propisat će se načela funkcioniranja umreženih sustava, pravila funkcioniranja tržišta i zaštite kupaca te regulacija energetskega sektora u Republici Hrvatskoj. Zakon stvara podloge za osiguravanje uvjeta za sigurnu i kvalitetnu opskrbu energijom, razvoj tržišta, konkurentnost cijena, zaštitu kupaca, učinkovitu proizvodnju i korištenje energije, smanjivanje negativnih utjecaja na okoliš i održivi razvoj u sektoru energetike.

Donošenjem ovoga Zakona pridonijet će se stvaranju sveobuhvatnog i kvalitetnijeg zakonskega okvira za ostale zakone i podzakonske propise u području energetike Republike Hrvatske, što je od velike važnosti za poslovanje energetskega subjekata u novim uvjetima, ali i za sveobuhvatno pokretanje gospodarstva. Istovremeno, predmetni propisi Europske unije sadrže i obvezu pune primjene transponiranih direktiva od 3. ožujka 2011. godine.

S obzirom da je Zakon o energiji doživio veći broj izmjena i dopuna od dana donošenja 2001. godine, pojavila se potreba za nomotehničkim i stručno terminološkim usklađivanjem istoga, što je rezultiralo donošenjem novog

prijedloga Zakona o energiji, koji u jednom svom dijelu odgovara važećem Zakonu odnosno pojedine njegove odredbe ostale su nepromijenjene. Među novinama vrijedi spomenuti uvođenje sustava jamstva podrijetla električne energije čime će se stvoriti pretpostavke za usklađivanje s Direktivom 2009/28/EC o promociji korištenja obnovljivih izvora energije, nadalje jednako tretiranje kupaca energije, odnosno ukidanje kategorije povlaštenih i tarifnih kupaca u sektorima električne energije i plina, kao pretpostavke potpune liberalizacije tržišta, te stav da se za osiguranje redovite opskrbe energijom Republike Hrvatske smatra odgovornim tržište pa se uvode pravila o kvaliteti energije koje će donositi Hrvatska energetska regulatorna agencija.

Nadalje, Republika Hrvatska se odredila u pravcu uvođenja konkurencije u opskrbi velikih kupaca i daljnjem, postupnom otvaranju tržišta (Direktive EU o liberalizaciji elektonergetskog, 2003/54/EC, i plinskog tržišta 2003/55/EC).

Regulacija u tom kontekstu treba obuhvatiti djelatnost proizvodnje, prijenosa/transporta, distribucije i opskrbe energijom, a provodi je tijelo nadležno za regulaciju temeljem predloženog Zakona o regulaciji energetske djelatnosti. Uloga regulacijskog tijela, vezano uz utvrđivanje pristupa prijenosnim/transportnim i distribucijskim mrežama za sve dobavljače i kupce energije, jest u definiranju uvjeta pristupa mreži kao i troškova pristupa i korištenja mreže, kako bi se izbjegla zloraba monopolskog položaja vlasnika mreže. Cilj regulacije je da se otvaranjem energetske tržišta i jačanjem konkurencije zaštite kupci, utvrđivanjem potrebne kvalitete usluga, uz prihvatljive troškove, te da se osiguraju uvjeti za privlačenje i dotok kapitala u hrvatski energetske sektor. To će pogodovati poticanju investitora da se uključe u obavljanje gospodarske djelatnosti koje će im omogućiti naplatu njihovih usluga po sustavu cijena koji odražava stvarne troškove funkcioniranja sustava ili pružanja energetske usluga. Da bi takav model funkcionirao, prijeko je potrebna takva regulacija koja će voditi brigu o zaštiti kupaca i energetske subjekata, ali i o interesima poduzetnika.

Potrebne izmjene energetske zakona određene su odabranim rješenjima u svezi s obvezujućim zahtjevima iz *Trećeg paketa* energetske propisa i odabranim promjenama za poboljšanje funkcioniranja energetske sektora. To je istodobno i prigoda za poboljšanje transparentnosti energetske zakona radi jednostavnije primjene. Usklađivanje hrvatske energetske zakonodavstva zahtjevno je ne samo zbog naravi potrebnih promjena, nego i stoga što u kratkom roku treba promijeniti sve odnosne zakonske i podzakonske akte.

Zakon o tržištu električne energije (Narodne novine, br. 177/2004, 76/2007, 152/2008 i 14/2011) poseban je zakon kojim se uređuju odnosi u elektroenergetskom sektoru. Zakon uređuje obavljanje energetske djelatnosti proizvodnje, prijenosa, distribucije i opskrbe električnom energijom te organiziranja na tržištu električne energije, status povlaštenog kupca (onog koji slobodno može birati svoga opskrbljivača), prava i obveze krajnjih kupaca u okviru univerzalne i zajamčene opskrbe, načelo uzajamnosti, prekogranični prijenos električne energije, ovlasti inspektora za poduzimanje mjera kad se inspekcijskim nadzorom utvrdi povreda

zakona i druga pitanja potrebna za uređenje odnosa na tržištu električne energije. Iako se Zakonom o tržištu električne energije, formalno i sadržajno, tržište električne energije nastojalo organizirati prema zahtjevima prvog i drugog paketa energetske propisa, stvarna liberalizacija i razvoj tržišta nisu ostvareni.

3. ODNOS DRŽAVE I REGULATORNIH AGENCIJA

Nakon dugogodišnje primjene novih energetske propisa (takozvanog Prvog i drugog paketa) u zemljama članicama Europske unije i na temelju dosadašnjih iskustava, pokazalo se da učinkovitost regulatora u energetske sektoru nije odgovarajuća i to zbog nedovoljne samostalnosti u odnosu na vlade, te nedostatnih ovlasti i diskrecijskih prava. Zbog toga, Treći paket energetske propisa nameće zahtjev da za regulatora u energetske sektoru mora postojati mogućnost donošenja odluka o svim relevantnim pitanjima, kako bi unutarnje tržište električne energije i prirodnog plina ispravno funkcioniralo i bilo potpuno neovisno o svim drugim javnim i privatnim interesima.

U Republici Hrvatskoj je na temelju Zakona o regulaciji energetske djelatnosti utemeljena Hrvatska energetska regulatorna agencija – HERA – kao samostalna, neovisna i neprofitna javna ustanova, radi uspostave i provođenja regulacije energetske djelatnosti. Opći ciljevi regulacije usklađeni su s energetske zakonodavstvom Europske unije, ali *Treći paket* energetske propisa postavlja i nove ciljeve. Poboljšanje regulatornog okvira smatra se ključnom mjerom za dovršenje uspostave unutarnjeg tržišta električne energije i prirodnog plina. HERA će biti pravno i funkcionalno odvojena od svih javnih i privatnih subjekata, pa u tom smislu trebaju postupati i njezine odgovorne osobe.

Članove Upravnog vijeća kandidira, imenuje i razrješava Hrvatski sabor. Upravno vijeće odlučuje o proračunu HERA-e i o donošenju statuta. Izravno surađuje s ACER-om, ima veće ovlasti u nadzoru energetske subjekata, odobrava tarifne stavke za regulirane djelatnosti i nadzire ostvarivanje obveze javne usluge. Propisuje djelatne, primjerene i odgovarajuće kazne energetske subjektima za električnu energiju ili prirodni plin, koji ne provode propisane obveze ili bilo koje relevantne pravno obvezujuće odluke HERA-e ili ACER-a. Odobrava mrežna pravila i donosi opće uvjete opskrbe energijom. Osnažuje se neovisnost i samostalnost HERA-e u donošenju regulatornih odluka te jača njezin položaj na području zaštite kupaca i promoviranju tržišne utakmice.

Kada se općenito raspravlja o pravnom položaju nezavisnih regulatora u upravnom i općenito pravnome sustavu Republike Hrvatske, tada je u prvom redu riječ o brojnim problemima regulatora: njihovoj identifikaciji i razlikovanju od agencija i drugih javnopravnih tijela, nedostatku koherentnog pravnog okvira te neujednačenosti pravnog položaja regulatora. Ako se u sustavu pravne zaštite preskače unutarupravna instanca, treba obrazovati suce za bavljenje upravom i nezavisnim regulatorima te odrediti jedinstveno tijelo nadležno za kontrolu odluka svih „ekonomskih“ regulatora. Status zaposlenih u regulatorima uređen

je općim radnim zakonodavstvom, no zaposlenici u regulatorima u europskim zemljama i u EU-agencijama u statusu su javnih službenika.

Kao glavni razlog pojave regulatornih tijela u Hrvatskoj ističe se ekonomsku tranziciju i pristupanje WTO-u i Europskoj uniji. Država nastupa u sukobljenim ulogama nositelja ekonomske politike i vlasnika-poduzetnika kao aktera u tržišno relevantnim djelatnostima, stoga prepušta određene javne ovlasti (regulaciju, kontrolu i nadzor) drugim, stručnim i nezavisnim tijelima.

Regulatori su neprestano pod budnim okom tržišnih aktera, javnosti i političara, u smislu želje za deregulacijom. No ono što može najviše zaštititi domaće regulatore, to su etičnost, profesionalan rad i uklapanje u europske mreže regulatora (posebice u tržišnom natjecanju).

U smislu uređenja tog područja, bilo bi dobro jednoobrazno normirati status regulatora i javnih agencija. Zaposlenici u regulatorima trebali bi imati status javnih službenika, a nadležnost upravnih sudova trebalo bi u Zakonu o upravnim sporovima i Zakonu o sudovima izrijekom proširiti na specijalizirana upravna područja obuhvaćena odlukama regulatora.

Također, vrijedi istaknuti europski utjecaj na regulatore i njihovu važnu ulogu u zaštiti javnog interesa. Protiv akata regulatora ne postoji pravo žalbe višem upravnom tijelu, što ih čini aktima višeg ranga od upravnih akata čak i lokalnih samoupravnih jedinica. Regulatori i agencije novi su tip specijaliziranih upravnih tijela; autoritet struke jamči im kvalitetu odluka. Na kraju, može se zaključiti da će kod neovisnih regulatora i u budućnosti na raspravi biti sljedeća pitanja:³

1. Identifikacija neovisnih regulacijskih tijela;
2. Javnopravni položaj neovisnih regulacijskih tijela;
3. Status članova vijeća i zaposlenika regulacijskih tijela i agencija (nedržavni dužnosnici, sprečavanje sukoba interesa i neovisnost o politici; ugovorni radnopravni odnos ili javni službenici, način zapošljavanja, prava i obveze, jamstva položaja i nesmjernosti uz iznimke težih povreda zakona);
4. Aspekti neovisnosti regulatora – financijski, organizacijski, personalni, u sustavu pravne zaštite, neovisnost o poslovnoj zajednici;
5. Sustav pravne zaštite protiv odluka regulatora općenito (broj instanci odlučivanja: upravni postupak – upravni spor odnosno druga sudska zaštita – ustavnosudska zaštita – europski sudovi);
6. Odlučivanje unutar neovisnih regulatora;
7. Sustav sudske zaštite protiv odluka regulatora;

³ Detaljnije vidi u: *Dubajić, D.*, materijali, Okrugli stol: Položaj nezavisnih regulatora u upravnom i pravnom sustavu Republike Hrvatske, HKJU – CCPA, god. 11. (2011.), br. 3., str. 849 – 875, dostupno dana 23. svibnja 2013. na http://www.iju.hr/HJU/HJU/preuzimanje_files/2011-3%2017%20Dubajic.pdf. Usp. *Popović, N.*, Regulatorna tijela kao institucionalna rješenja sui generis – redefinirana uloga države u tržišnom gospodarstvu i procesima liberalizacije mrežnih industrija, Pusić, E. (ur.), Hrvatska država i uprava: stanje i perspektive: okrugli stol održan 26. i 27. ožujka 2008. u palači HAZU u Zagrebu, str. 1. O složenim procesima deregulacije tržišta energije (posebice električne energije) v. kod *Bukša, D.*, Proces deregulacije hrvatskog tržišta električne energije, *Ekonomski pregled*, 62 (5-6), 2011., str. 286. i dalje.

8. Mehanizmi poticanja brzine, efikasnosti i kvalitete rada i odluka regulacijskih tijela, uspostava odnosa povjerenja javnosti i gradana u regulatore – otvorenost i dostupnost informacija, zaštita podataka, izvještaji, etički standardi, *public relations*, znanstvena istraživanja i odnos sa znanstvenom zajednicom.

3.1 Država kao član trgovačkih društava

Nadovezujući se na problem odnosa države i neovisnih regulatora, potrebno je dati osvrt i na slučajeve kad je država kao subjekt javnog prava ujedno i član privatnopravnih udruženja osoba, posebice trgovačkih društava. Članstvo u trgovačkom društvu pripada prvenstveno fizičkim i pravnim osobama privatnog prava, no nije ograničeno samo na njih; nema pravne prepreke da članovima trgovačkog društva budu i osobe javnog prava. Država, kao prije svega javnopravni subjekt, može u odnosima s drugima nastupati dvojako: kao i svaki drugi pojedinac, odnosno pravna osoba privatnog prava (*iuregestionis*), ili kao nositelj prisilne, suverene, javne vlasti (*iure imperii*).

Naime, država se tu ne pojavljuje kao nositelj prisilne i suverene vlasti, nego kao ugovorna stranka. Razlog tome nužnost je da se ekonomska aktivnost svake osobe, pa tako i one javnoga prava, podvrgne pravilima tržišta te pravilima tržišnog natjecanja. To je preduvjet za pokušaj postizanja jednakog položaja svih na tržištu.⁴

Trgovačka društva koja obavljaju djelatnosti od općega interesa ne smiju biti usmjerena samo na stjecanje dobiti. Cilj njihova poslovanja mora obuhvatiti i ispunjenje povjerene im djelatnosti, odnosno zaštitu obavljanja djelatnosti koja je od općeg interesa. Država se može odlučiti na članstvo motivirana isključivo financijskim interesima. Tada se njezina prava i obveze ni po čemu ne razlikuju od prava i obveza privatnopravnih investitora.

Republika Hrvatska u mnogim je trgovačkim društvima nakon privatizacije zadržala udjele i dionice, nominalno prvenstveno zato da bi osigurala trajno i kvalitetno pružanje usluga svim potrošačima, čak i u djelatnostima čije obavljanje poduzetnicima ne stvara nužno dobit, pa zbog toga nije financijski isplativo ni gospodarski privlačno. Naime, nerijetko je tu riječ o djelatnostima bez kojih društvo ne može, a koje u krajnjoj liniji mora obavljati sama država jer privatni sektor za to nema gospodarskog interesa.

Dioničko društvo i društvo s ograničenom odgovornošću činjenično su jedini oblici društava podobni za državno članstvo. Razlog je tome načelo da su u društvima kapitala prava članova u pravilu razmjerna članskim udjelima (u dioničkom društvu uvijek, a u društvu s ograničenom odgovornošću ako se ne odredi drugačije), ali i činjenica da je teško zamislivo da država osniva društva osoba zbog zakonom propisane neograničene imovinske odgovornosti njihovih

⁴ Širola, N.; Petrović, S., Država i trgovačko društvo, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 60 (3-4), 2010., str. 662.

članova. Kod svakog načina unutarnjeg uređenja dioničkog društva postoje barem dva organa s različitim ovlastima. U jednome od njih djeluju dioničari, a drugi vodi poslove društva. Uz njih može postojati i poseban organ u čijoj je nadležnosti nadzor nad vođenjem poslova društva, a time i kontrola nad radom organa koji je za vođenje poslova posebno zadužen. S obzirom na to, pravni se sustavi mogu podijeliti na one koji polaze od monističkog (*single board system, one-tier system*) i na one koji predviđaju dualistički koncept (*dual board system, two-tier system*) unutarnjeg uređenja dioničkog društva.

U upravnome odboru funkcionalno se razdvajaju članovi koji vode poslove društva (*executive directors*) od članova koji obavljaju nadzornu funkciju (*non-executive directors*). Uz upravni odbor djeluju i izvršni direktori (*officers*)⁵ koji nisu članovi upravnog odbora te koje postavlja upravni odbor i putem njih vodi poslove društva. Upravni odbor ima šire ovlasti i zadužen je za osmišljavanje i utvrđivanje opće poslovne politike društva, a upravlja društvom preko pojedinih izvršnih direktora kojima povjerava obavljanje određenih radnji iz kruga vođenja svakodnevnih i uobičajenih poslova.⁶ Upravni odbor, uz spomenutu upravljačku, obavlja i nadzornu ulogu, što bi državi kao dioničaru i obnašatelju nadzorne funkcije omogućilo neposredniji uvid u poslovanje i, s obzirom na to, veće mogućnosti utjecaja na rad društva.⁷

4. TRGOVAČKA DRUŠTVA U ENERGETSKOM SEKTORU

Provede li se raščlamba Zakona o tržištu električne energije, uočava se da postoji veliki broj odredaba koje se u većoj ili manjoj mjeri dotiču problematike prava društava. Tako se energetske djelatnosti smatraju proizvodnja, prijenos, distribucija električne energije, organiziranje tržišta električne energije, opskrba te trgovina električnom energijom.⁸ Spomenute djelatnosti obavljaju se kao javne usluge⁹ i kao tržišne djelatnosti.¹⁰ Njih obavljaju pravne i fizičke osobe samo na temelju rješenja kojim se dozvoljava obavljanje te djelatnosti (dozvole). Iz toga se može zaključiti da to nisu nužno trgovačka društva već i trgovci fizičke osobe:

⁵ Detaljnije v. *Barbić, J.*, Pravo društava, Društva kapitala – Dioničko društvo, Organizator, Zagreb, 2010., str. 1050. i dalje.

⁶ U vezi sa zakonskim razlikovanjem vođenja društva od strane upravnog odbora i vođenja poslova društva, za što su zaduženi izvršni direktori, v. čl. 272. h i čl. 272., 1 st. 2., 3., 5. Zakona o trgovačkim društvima.

⁷ Petrović, Siniša, Ustroj dioničkog društva i ustroj organa, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 36, (1-2), 1999., str. 226.

⁸ Vidi čl. 4. Zakona o tržištu električne energije (Narodne novine 22/2013).

⁹ Obavlja li se isporuka električne energije kao javna djelatnost, cilj je sigurnost opskrbe električnom energijom, osiguranje propisane odnosno ugovorene kvalitete opskrbe električnom energijom, uporaba primarnih izvora energije i energenata, zaštita okoliša te zaštita zdravlja, života i imovine građana te da subjekti – nositelji tih javnih djelatnosti poduzmu sve potrebne mjere za zaštitu krajnjih kupaca.

¹⁰ Zakonodavac daje negativnu odrednicu jer navodi da se elektroenergetske djelatnosti koje ne spadaju u javne usluge obavljaju kao tržišne djelatnosti, prema pravilima kojima se uređuju tržišni odnosi, gdje se slobodno dogovaraju i/ili ugovaraju količine i cijene isporučene električne energije.

trgovac pojedinac i obrtnik. Poseban status imaju subjekti (elektroenergetski subjekt ili druga pravna ili fizička osoba) koji u pojedinačnom proizvodnom postrojenju istodobno proizvode električnu i toplinsku energiju na visokoučinkovit način, koristeći otpad ili obnovljive izvore energije za proizvodnju električne energije na gospodarski primjeren način sukladno propisima iz upravnog područja zaštite okoliša. Spomenuti subjekti, neovisno o snazi proizvodnog postrojenja, mogu steći status povlaštenog proizvođača električne energije.

S obzirom na odredbe kojima se štiti tržišno natjecanje, subjekt koji je stekao status *operatora prijenosnog sustava* mora biti ustrojen, organiziran u samostalnoj pravnoj osobi izvan strukture vertikalno integriranog subjekta, neovisno o drugim djelatnostima u elektroenergetskom sektoru.

Operator prijenosnog sustava najčešće će biti i vlasnik prijenosne mreže. Stoga je nužno osigurati njegovu neovisnost. To se postiže na način da ista osoba ili osobe ne smiju istodobno izravno ili posredno kontrolirati elektroenergetski subjekt koji obavlja neku od djelatnosti proizvodnje električne energije ili opskrbe električnom energijom, izravno ili posredno kontrolirati ili izvršavati druga prava nad operatorom prijenosnog sustava ili nad prijenosnom mrežom, izravno ili posredno kontrolirati operatora prijenosnog sustava ili prijenosnu mrežu, izravno ili posredno kontrolirati ili izvršavati druga prava nad elektroenergetskim subjektom koji obavlja neku od djelatnosti proizvodnje električne energije ili opskrbe električnom energijom, imenovati članove nadzornog odbora, članove uprave ili drugog tijela koje zastupa elektroenergetski subjekt u slučaju operatora prijenosnog sustava ili prijenosne mreže, izravno ili posredno kontrolirati ili izvršavati druga prava nad elektroenergetskim subjektom koji obavlja neku od djelatnosti proizvodnje električne energije ili opskrbe električnom energijom te biti članom nadzornog odbora, uprave ili drugog tijela koje zastupa elektroenergetski subjekt koji obavlja neku od djelatnosti proizvodnje električne energije ili opskrbe električnom energijom i operatora prijenosnog sustava ili prijenosne mreže.

Spomenute zabrane posebice dolaze do izražaja kod korištenja glasačkog prava, prava imenovanja članova nadzornog odbora, članova uprave ili drugog tijela koje zastupa pravni subjekt ili posjedovanja većinskog udjela.¹¹ Važno je primijetiti da su spomenute odredbe *lex specialis* u odnosu na odredbe Zakona o trgovačkim društvima kojima se uređuju povezana društva. Naime, u Zakonu o trgovačkim društvima ne postoje takve zabrane.

Načelno, kod nas povezana društva uređuje tzv. pravo koncerna. Njime se uređuju: a) organizacijska pitanja povezanih društava i b) zaštita onih koji jedinstvenim vođenjem povezanih društava mogu biti oštećeni. Zato najveći dio propisa koji ga čine uređuje neka ustrojbeno pitanja takvih društava, u mjeri u kojoj je to potrebno s obzirom na gospodarsku cjelinu povezanih društava, tj. način kako se ostvaruje utjecaj u drugome ili drugim društvima, obvezu onoga tko ima vlast nad društvima nositeljima poduzeća koja čine gospodarsku cjelinu da ih vodi pa time i spomenutu cjelinu te odgovornost koja iz toga proizlazi. Uz

¹¹ Usp. čl. 14. Zakona o tržištu električne energije.

to se uređuje zaštita: a) ovisnih društava, b) vanjskih članova tih društava i c) vjerovnika od rizika kojima su izvrgnuti zbog utjecaja vladajućeg društva na vođenje poslova i upravljanje u ovisnom društvu.¹²

Konkretno, ZTD navodi da su povezana društva u biti pravno samostalna društva koja u međusobnom odnosu mogu stajati kao društvo koje u drugome društvu ima većinski udio ili većinsko pravo u odlučivanju, ovisno i vladajuće društvo, društva koncerna, društva s uzajamnim udjelima i društva povezana poduzetničkim ugovorima.¹³

O društvu s većinskim udjelom i društvu s većinskim pravom odlučivanja u drugome društvu riječ je u slučaju kada jedno društvo ima većinu udjela ili većinsko pravo odlučivanja u drugome pravno samostalnome društvu. Pri tome vrijedi pravilo da se udio koji pripada jednome društvu određuje na temelju odnosa nominalnog iznosa udjela koji mu pripada prema ukupnome temeljnome kapitalu drugoga društva, a ako je to društvo izdalo dionice bez nominalnog iznosa brojem tih dionica koje mu pripadaju. Vlastite udjele društva treba odbiti od temeljnoga kapitala. S vlastitim udjelima društva izjednačuju se udjeli koji pripadaju nekome drugome tko ih drži za račun toga društva. Nadalje, koji broj glasova u skupštini društva pripada nekome društvu određuje se prema odnosu broja glasova koje ono može koristiti na temelju udjela koji mu pripadaju, prema ukupnom broju svih glasova. Međutim, potrebno je od ukupnog broja glasova odbiti glasove koji pripadaju vlastitim udjelima i udjelima koje netko drugi drži za račun toga društva. Ne smije se zaboraviti da se udjelima koji pripadaju društvu smatraju i oni udjeli koji pripadaju društvu koje je o njemu ovisno ili koje za njegov račun ili za račun društva koje je o njemu ovisno drži netko drugi, a ako društvo pripada trgovcu pojedincu, i udjeli koji inače ulaze u njegovu imovinu.

S druge strane, ovisno društvo definiramo kao pravno samostalno društvo na koje neko drugo društvo (vladajuće društvo) može imati neposredno ili posredno prevladavajući utjecaj, pri čemu vrijedi pretpostavka da je društvo koje se nalazi u većinskome sudjelovanju ovisno o društvu koje u njemu ima većinski udio. Također, smatra se da neko društvo može imati prevladavajući utjecaj u drugome društvu ako kao dioničar ili član društva ima pravo izabrati odnosno imenovati i opozvati imenovanje odnosno razriješiti većinu članova uprave, odnosno većinu izvršnih direktora ili članova nadzornog odbora odnosno upravnog odbora društva ili na temelju sporazuma sklopljenog s drugim dioničarima ili članovima tog društva ima kontrolu nad većinom glasačkih prava u društvu.

¹² Tako *Barbić, J.*, Pravo društava, Opći dio, Organizator, Zagreb, 2006., str. 618.

¹³ Usp. čl. 473. Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 152/11, 111/12, 144/12). U nas su pravila prava koncerna u Zakonu o trgovačkim društvima, gdje se zapravo uređuju samo povezana društva kapitala, iako se u određivanju vrsta povezanih društava to izričito ne spominje, pa bi se moglo reći da se takvo definiranje odnosi i na društva osoba u mjeri u kojoj se ondje navedene definicije na njih mogu primijeniti na odgovarajući način. Uz to ih nalazimo u nekim posebnim propisima kojima se uređuju samo neka društva koja obavljaju točno određene djelatnosti, tj. banke i društva za osiguranje. To ne znači da se pravo koncerna ne primjenjuje i na društva osoba. Detaljnije vidi *Barbić, J.*, Pravo društava, Opći dio, str. 619.

Posebno treba odrediti pojam koncerna: ako se vladajuće i jedno ili više ovisnih društava objedine jedinstvenim vođenjem od strane vladajućega društva, ona čine koncern, a pojedinačna društva su društva koncerna. Smatra se da su jedinstvenim vodstvom objedinjena društva među kojima je sklopljen ugovor o vođenju poslova društva ili od kojih se jedno društvo priključuje drugome. Pretpostavlja se da ovisno i vladajuće društvo čine koncern. Ako su pravno samostalna društva, a da jedno nije ovisno o drugome, spojena zajedničkim vođenjem, ona čine koncern, a pojedinačna društva su društva koncerna.

Također, u povezana društva u širem smislu te riječi spadaju i društva s uzajamnim udjelima. Riječ je društvima kapitala sa sjedištem u Republici Hrvatskoj koja su povezana tako da svako društvo ima više od četvrtine udjela u drugome društvu.

Prevladavajući utjecaj može se ostvariti već na temelju sklopljenih nekih poduzetničkih ugovora (ugovora o vođenju poslova društva, ugovora o prijenosu cijele dobiti, ugovora o prepuštanju poduzeća). Neki drugi ugovori (ugovor o zajednici dobiti, ugovor o djelomičnom prijenosu dobiti, ugovor o zakupu ili prepuštanju pogona)¹⁴ dovode do prevladavajućeg utjecaja ako za to postoje i dodatne okolnosti. I društveni ugovor može biti osnova za stvaranje mogućnosti takvog utjecaja. Utjecaj je moguć i međusobnom povezanošću osoba koje se nalaze u organima vladajućeg i ovisnog društva. Do njega može doći i posrednim putem, tj. tako da jedno društvo ima prevladavajući utjecaj u društvu koje ima isti takav utjecaj u drugome društvu. Moguć je i zajednički utjecaj više društava koja djeluju u koordinaciji, samo je za to potrebno dovoljno sigurne osnove za zaključak da ona tako djeluju. To se može ostvarivati ugovorima o konzorciju na temelju kojih više osoba ostvaruje zajednički cilj.¹⁵ Iz svega navedenoga jasno proizlazi da se mnoge od spomenutih odredaba ŽTD-a ne bi mogle primijeniti, primjerice ona da je vladajuće društvo ovlašteno davati upute upravi ovisnoga društva, uz eventualnu posljedicu odgovornosti za gubitak koji bi time nastao ovisnom društvu.

Također, smatra se da vlasnik prijenosne mreže djeluje kao operator prijenosnog sustava kada dva ili više vlasnika prijenosnih mreža ostvare zajednički pothvat koji djeluje kao operator prijenosnog sustava u dvije ili više država. Niti jedan drugi subjekt ne može biti dijelom zajedničkog pothvata, osim u slučaju da je certificiran kao neovisni operator sustava ili kao neovisni operator prijenosa. Ako su te osobe državno ili drugo tijelo javne vlasti, dva odvojena tijela javne vlasti koja kontroliraju operatora prijenosnog sustava ili prijenosnu mrežu s jedne strane te elektroenergetski subjekt koji obavlja neku od djelatnosti proizvodnje električne energije ili opskrbe električnom energijom s druge strane, ne mogu biti ista osoba ili osobe.¹⁶ Tim se odredbama štiti tržišno natjecanje, ali je jednako tako jasno da Zakon dopušta formiranje zajedničkog pothvata u energetsom sektoru.

¹⁴ Vidi čl. 479. i dalje ŽTD-a.

¹⁵ Detaljnije v. Barbić, J., Pravo društava, Opći dio, str. 626.

¹⁶ V. čl. 14., st. 5. Zakona o tržištu električne energije.

Potrebno se na ovom mjestu osvrnuti na odredbe o zajedničkom pothvatu (eng. joint venture) jer je vidljivo da je to dopustiv način obavljanja energetske djelatnosti. Joint venture ugovor je kojim dvije osobe ili više njih udružuju svoju imovinu ili rad radi ostvarenja unaprijed zadanoga poslovnog pothvata i koje se razdružuju nakon njegova ispunjenja. Strane, razmjerno svojem udjelu ili dogovoru, dijele dobit i snose gubitak. Zajednički pothvat (joint venture) pravna je tvorevina koja je po svojoj naravi ortaštvo angažirano u zajedničkom pothvatu određene transakcije radi postizanja zajedničke dobiti.¹⁷ Zajednički pothvat se redovito pojavljuje kada je riječ o neposrednim ulaganjima kapitala u nova, neispitana međunarodna tržišta, ali i u slučajevima kada, primjerice, neki trgovac želi sniziti troškove svoje proizvodnje tako što će jedan dio proizvodnog procesa povjeriti društvu u drugoj zemlji koje je osnovano zbog zajedničkog pothvata. Zajednički pothvat nije ograničen samo na industriju i tehnologiju, već se može primijeniti u svim gospodarskim granama.¹⁸ Takvi pothvati redovito uključuju i rizik neuspjeha. Države domaćini (čiji su pravni subjekti domaći partneri u ulaganju) tih pothvata nerijetko su politički nestabilne što pridonosi porastu gospodarskog rizika ulaganja.¹⁹ U tome leži opasnost za zajedničke pothvate koji traže znatna ulaganja i razmjerno dugotrajnu pripremu projekta. Ipak, moguća dobit koja se može ostvariti uspije li takav projekt, vrijedna je rizika.²⁰

- Pri određivanju je li neki odnos joint venture, ima određenih poteškoća. Da bi se neki odnos mogao kvalificirati kao partnership, moraju se ispuniti ove pretpostavke: postojanje ugovora (izričito ili prešutno)

- zajednički interes (doprinos) za provođenje određenoga poslovnog pothvata

- podjela dobiti i snošenje gubitaka

- neograničena odgovornost ugovornih stranaka prema trećima

¹⁷ Tako *Barbić, J.*, Pravo društava, knjiga treća, Društva osoba, Organizator, Zagreb, 2002., str. 266. U engleskom govornom području za taj oblik zajedničke suradnje koriste se brojni izrazi. Primjerice: "joint-owned subsidiary", "fifty-fifty corporation", "business cooperative", "joint business venture" "coadventure", "joint enterprise", "joint undertaking", "joint speculation" ili "corporate partnership". *V. Henn, H. G./Alexander, J. R.*, Laws of corporations and other business enterprises, 3. Aufl., St. Paul, Minnesota, 1983., str. 105. U njemačkom jeziku koriste se izrazi "Partnerschaftsunternehmung", "gemeinschaftliche/gemeinsame Tochtergesellschaft", "Beteiligungsgesellschaft" ili "gemischte Gesellschaft". *Ahn, D.*, Gemeinschaftsunternehmen in Entwicklungsländern – Joint Ventures in den Asean-Staaten (Bochumer Materialien zur Entwicklungsforschung und Entwicklungspolitik; Bd. 18), Tübingen, 1981., str. 53.

¹⁸ Strana ulaganja u državama bivšeg Sovjetskog Saveza primjer su primjene modela zajedničkog pothvata. Tako su društva Exxon Corp. i Mobil Corp. uložili više milijardi dolara u projekt traženja nafte u zapadnom Sibiru. F.A.Z. br. 214 od 14. 9. 1992., str. 17. U praksi se već pokazalo da se u takvim državama često i nepredvidivo mijenja politički stav prema stranim ulaganjima.

¹⁹ Primjerice u Rusiji se mnogi protive porastu utjecaja „zapadnih“ država jer strana ulaganja vide kao novi, suvremeni oblik kolonizacije. Također, strani ulagači izloženi su i organiziranom kriminalu. F.A.Z. br. 98 od 28. 4. 1994., str. 15.

²⁰ *Peter Zühlsdorff*, član uprave njemačkog društva Wella AG, Darmstadt, koje sudjeluje u dva zajednička pothvata u Moskvi, citirajući *Michaila Gorbatschowa* smatra da je rizik *neulaganja* u Rusiju puno veći od rizika ulaganja jer je riječ o novom velikom tržištu. F.A.Z. br. 128 od 6. 6. 1994., str. 23.

- zajedničko upravljanje i nadzor
- ne stvara se novi subjekt.

Za zasnivanje odnosa joint venture obično se ne zahtijevaju formalnosti osnivanja, a ugovor može biti sklopljen usmeno ili pisano. Međusobni odnosi stranaka (unutrašnji) jesu fiducijarni, dakle takvi u kojima strane (fiducijanti) određena prava prenose na druge (fiducijari), a kada se postigne cilj, fiducijari to isto pravo prenose natrag fiducijantima. U odnosu joint venture svi ortaci ujedno su i fiducijanti i fiducijari. Tim odnosom ugovorne strane vezane su za sve vrijeme trajanja ugovora. Prema trećima je odgovornost suugovaratelja joint venture neograničena. Ona se može ograničiti samo ugovorom s trećima, a ne nekim internim sporazumom. Budući da nema karakteristike korporacije, u odsutnosti ugovornih odredaba na joint venture primjenjuju se odgovarajuće odredbe o ortaštvu, osobito o poreznim stvarima.²¹

Ako je određen neovisni operator sustava, vlasnik prijenosne mreže koji je dio strukture vertikalno integriranog subjekta mora biti samostalan najmanje u smislu svog pravnog oblika, ustrojstva i odlučivanja i neovisan o ostalim djelatnostima koje se ne odnose na prijenos električne energije. Posebice se neovisnost osigurava na način da osobe odgovorne za rukovođenje vlasnikom prijenosne mreže ne sudjeluju u strukturama vertikalno integriranog subjekta koje su, izravno ili posredno, odgovorne za svakodnevni rad proizvodnje električne energije, distribucije električne energije i opskrbe električnom energijom. Nadalje, potrebno je poduzeti sve potrebne mjere kako bi se profesionalni interesi osoba odgovornih za rukovođenje vlasnikom prijenosne mreže uzeli u obzir na način koji osigurava njihovo neovisno djelovanje. Također, vlasnik prijenosne mreže dužan je donijeti te pratiti i nadzirati provedbu programa mjera kojima se isključuje mogućnost pristranog postupanja i utvrđuju posebne obveze radnika vezane uz ostvarenje ciljeva programa (program usklađenosti).²²

Koliki se značaj pridaje neovisnosti operatora prijenosa jasno proizlazi iz zahtjeva da neovisni operator prijenosa mora raspolagati svim financijskim, tehničkim, materijalnim i kadrovskim sredstvima potrebnim za izvršavanje svojih dužnosti i za obavljanje djelatnosti prijenosa električne energije. Vrijedi istaknuti da je neovisni operator prijenosa vlasnik imovine nužne za obavljanje djelatnosti prijenosa, odnosno vlasnik prijenosne mreže i prateće imovine nužne za vođenje elektroenergetskog sustava, pogona, održavanja, planiranja razvoja, izgradnju mreže i predstavljanje Republike Hrvatske u međunarodnim organizacijama i

²¹ Tako *Gorenc, V.*, Trgovačko pravo statusno i ugovorno, Zagreb, 2005., str. 29. Ugovor o *joint ventureu* blizak je ugovoru o anglosaksonskom partnershipu, odnosno kontinentalnom ortaštvu, ali se od njih razlikuje po tome što se odnosi na unaprijed određenu poslovnu operaciju, čije je ispunjenje vezano za određeno vrijeme (makar i na više godina), dok je ortaštvo (partnership) zajedničko vođenje poslova ortaka u svim segmentima njihove djelatnosti i u pravilu je trajan poslovni odnos. Detaljnije o tom ugovoru v. primjerice *Vukmir, B.*, Ugovori o zajedničkim ulaganjima (Joint Venture Agreements) izd. Informator, 1994. Također v. i *Barbić, J.*, Pravo društava, knjiga treća, Društva osoba, Organizator, Zagreb, 2002., str. 266. i dalje.

²² Usp. čl. 17. Zakona o tržištu električne energije.

institucijama iz područja prijenosa električne energije, on zapošljava cjelokupno osoblje nužno za obavljanje djelatnosti prijenosa električne energije, uključujući obavljanje svih korporativnih zadataka pri čemu nije dopušteno ustupanje osoblja i pružanje usluga za ili od strane nekog drugog društva u strukturi vertikalno integriranog subjekta.²³

Ovisna društva unutar strukture vertikalno integriranog subjekta koja obavljaju djelatnosti proizvodnje električne energije ili opskrbe električnom energijom ne mogu, izravno ili posredno, imati vlasničke udjele u neovisnom operatoru prijenosa. Neovisni operator prijenosa ne može, izravno ili posredno, imati vlasničke udjele u ovisnom društvu unutar strukture vertikalno integriranog subjekta koji obavlja djelatnosti proizvodnje električne energije ili opskrbe električnom energijom, niti imati pravo na isplatu dividendi ili neke druge financijske koristi od tog ovisnog društva: štovišje, cjelokupna upravljačka struktura i interni akti neovisnog operatora prijenosa moraju osigurati njegovu učinkovitu neovisnost. Neovisni operator prijenosa svojim posebnim korporativnim identitetom, komuniciranjem, zaštićenim imenom društva i poslovnim prostorom mora biti jasno odvojen od vladajućeg društva u sustavu vertikalno integriranog subjekta i ne smije dovoditi u zabludu glede identiteta vertikalno integriranog subjekta ili nekog njegovog dijela. Pri tome smije koristiti samo znakove, slikovne prikaze, imena, slova, brojke, oblike i prikaze koji su prikladni za razlikovanje djelatnosti ili usluga neovisnog operatora prijenosa od onih koje obavlja vertikalno integrirani subjekt. Spomenuti subjekt ne smije zajednički dijeliti informatičke sustave ili opremu, poslovne prostore i sustave sigurnog pristupa s bilo kojim dijelom vertikalno integriranog subjekta niti zajednički koristiti usluge istih savjetnika ili vanjskih izvođača za informatičke sustave ili opremu ili sustave sigurnog pristupa.

Posebno se potrebno osvrnuti na pitanje revizije. Reviziju računa neovisnog operatora prijenosa ne smije provoditi isti revizor koji provodi reviziju računa vertikalno integriranog subjekta ili nekog njegovog dijela. Takav revizor mora povjerljivo postupati s komercijalno osjetljivim podacima i informacijama, a osobito ih ne smije dijeliti s vertikalno integriranim subjektom.

Neovisni operator prijenosa u svom radu obavlja i zadatke zastupanja operatora prijenosnog sustava te komunikacija s trećim stranama i regulatornim agencijama, potom i zastupa operatora prijenosnog sustava u međunarodnim organizacijama i institucijama iz područja prijenosa električne energije, odobrava i upravlja pristupom mreži i korištenjem prijenosne mreže bez diskriminacije korisnika mreže ili kategorija korisnika mreže, provodi naplatu iznosa tarifnih stavki za prijenos električne energije na temelju odluke i metodologije koju donosi Agencija, vodi elektroenergetski sustav te održava, razvija i provodi izgradnju sigurne, učinkovite i ekonomične prijenosne mreže, pri čemu te ciljeve smije

²³ Iznimno, neovisni operator prijenosa može pružati usluge vertikalno integriranom subjektu ako pri pružanju takvih usluga ne diskriminira korisnike mreže, na raspolaganju je svim korisnicima mreže pod istim uvjetima i ne ograničava, ne narušava ili ne sprečava tržišno natjecanje u proizvodnji električne energije ili opskrbi električnom energijom i ako odredbe i uvjete pod kojima se pružaju takve usluge odobri Agencija.

ostvarivati i stvaranjem zajedničkih pothvata uključujući one s jednim ili više operatora prijenosnog sustava, operatorom tržišta električne energije, burzama električne energije i ostalim relevantnim sudionicima, radi zadovoljavanja ciljeva razvoja i stvaranja regionalnih tržišta ili olakšavanja procesa liberalizacije.

O imenovanju članova uprave neovisnog operatora prijenosa, prestanku i obnavljanju njihova mandata, radnim uvjetima, uključujući naknadu i ostala materijalna prava članova uprave, u skladu sa zakonom kojim se uređuju trgovačka društva, odlučuje nadzorni odbor neovisnog operatora prijenosa. Članovi uprave neovisnog operatora prijenosa moraju biti neovisni i stručni u svom radu i postupanju. Njihova se neovisnost i stručnost osigurava na način da ne zauzimaju niti jedan drugi profesionalni položaj niti, izravno ili posredno, obnašaju neku dužnost, imaju neke obveze, poslovni udio ili poslovne odnose s drugim dijelovima vertikalno integriranog subjekta ili njegovih većinskih dioničara, u razdoblju od tri godine prije njihova imenovanja u neovisnom operatoru prijenosa ne zauzimaju nikakav profesionalan položaj niti, izravno ili posredno, obnašaju neku dužnost, imaju neke obveze, poslovni udio ili poslovne odnose s vertikalno integriranim subjektom ili nekim njegovim dijelom ili njegovim većinskim dioničarima, osim s operatorom prijenosnog sustava.

Također, zahtijeva se da po prekidu njihovog ugovornog odnosa kod operatora prijenosnog sustava, ne zauzimaju nikakav profesionalni položaj, niti obnašaju neku dužnost, imaju poslovni udio ili poslovne odnose s drugim dijelovima vertikalno integriranog subjekta, kao ni s njegovim većinskim vlasnikom u razdoblju od najmanje četiri godine te da nemaju poslovne udjele niti ostvaruju neku drugu izravnu ili posrednu financijsku korist od bilo kojeg dijela vertikalno integriranog subjekta. Njihova naknada za rad ne ovisi o aktivnostima ili poslovnim rezultatima vertikalno integriranog subjekta.

Tu samo vrijedi podsjetiti na odredbe Zakona o trgovačkim društvima koje uređuju pitanja u svezi s upravom društva.²⁴ Uprava se sastoji od jedne ili više osoba (direktori) čiji se broj određuje statutom. Također, u dioničkom društvu uprava vodi poslove društva na vlastitu odgovornost. Uprava zastupa društvo. U tome je ovlaštena poduzimati sve pravne radnje zastupanja u poslovima, pred sudom i drugim organima vlasti.

Ako se uprava sastoji od više osoba, jedna se od njih mora imenovati za predsjednika. Članom uprave može biti svaka fizička osoba koja je potpuno poslovno sposobna. U statutu se mogu odrediti uvjeti za imenovanje članova uprave.

Također, subjekti koji obavljaju energetske djelatnosti mogu imati i nadzorni odbor, a njegovi članovi moraju biti imenovani (izabrani?) u skladu s odredbama zakona kojima se uređuje područje trgovačkih društava, odnosno uređuju nadležnosti nadzornog odbora za donošenje odluka koje mogu značajno utjecati na vrijednost imovine dioničara/članova društva neovisnog operatora prijenosa,

²⁴ Posebice v. čl. 239. i dalje ZTD-a.

osobito odluka koje su vezane uz davanje suglasnosti na godišnje i dugoročne financijske planove, razine zaduživanja neovisnog operatora prijenosa i iznosa dividendi/dobiti koje isplaćuju dioničarima/članovima društva.

Nadzorni odbor donosi odluke koje se odnose na imenovanje, ponovno imenovanje, uvjete imenovanja uključujući naknade i druga materijalna prava te prestanak ugovora sa članovima uprave. Spomenuto tijelo, međutim, ne odlučuje o pitanjima koja se odnose na svakodnevne aktivnosti trgovca – nositelja energetskeg pothvata, a sastavljeno je od predstavnika vertikalno integriranog subjekta, predstavnika dioničara/članova društva treće strane i predstavnika drugih zainteresiranih strana, kao što su radnici neovisnog operatora prijenosa.²⁵

S obzirom na okolnost da je Republika Hrvatska postala članicom Unije, neku od opisanih energetskeg djelatnosti mogao bi obavljati i strani trgovac. Naime, prema teoriji osnivanja, koja se još naziva i teorija inkorporacije,²⁶ pravna i poslovna sposobnost trgovačkog društva, odnosno pravne osobe općenito, ocjenjuje se po pravu države po čijim je odredbama pravna osoba osnovana i gdje ima sjedište određeno svojim općim aktom. Da bi po toj teoriji imala pravnu sposobnost, pravna osoba mora biti uređena u skladu s propisima države osnivanja, posebice u skladu s odredbama o registraciji pravne osobe. U pravilu nacionalno pravo države osnivanja propisuje da se u statutu kao pravnom aktu o osnivanju pravne osobe za sjedište određuje mjesto na području države osnivanja, no posljedica toga je da se prema teoriji sjedišta statutarno sjedište pravne osobe nalazi u državi osnivanja. Iz te teorije je vidljivo da je osobni statut društva određen subjektivnom poveznicom. Naime, za određivanje prava mjerodavnog za društvo odlučujuća je volja njegovih osnivača i na njima je izbor tog prava.²⁷

Prema teoriji stvarnog sjedišta,²⁸ osobni statut pravne osobe ocjenjuje se po pravu države u kojoj se nalazi njezino stvarno sjedište. Suprotno teoriji osnivanja, osnivači trgovačkog društva ne smiju mogućnost lakšeg osnivanja trgovačkog društva i liberalnije odredbe o odgovornosti društva države osnivanja primjenjivati radi izbjegavanja propisa države stvarnog sjedišta trgovačkog društva.

Pravni problem može pod određenim pretpostavkama nastati kad se u jednoj državi članici EU nalazi stvarno sjedište trgovačkog društva, a osnovano je po pravu druge države članice EU, tj. kad su mjesto osnivanja i mjesto stvarnog sjedišta u različitim državama. Prema teoriji osnivanja, prijenos sjedišta

²⁵ V. čl. 21. Zakona o tržištu električne energije.

²⁶ Teorija osnivanja primjenjuje se u Engleskoj, Sjedinjenim Američkim Državama, Irskoj, skandinavskim državama, Nizozemskoj i Rumunjskoj. U Italiji se primjenjuje talijansko pravo na trgovačka društva sa sjedištem uprave ili poslovnim težištem u Italiji, a inače vrijedi teorija osnivanja. Kombinacija obaju mjerila primjenjuje se slično hrvatskom MPP-u, i švicarskom ZMPP-u iz 1987. Pri tome se drži da se sjedište poduzeća primjenjuje kao supsidijarna poveznica, te da se švicarski ZMPP načelno opredijelio za pravo mjesta osnivanja.

²⁷ *Barbić, J.*, Pravo društava, Opći dio, 2. dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Organizator, Zagreb, 2006., str. 376.

²⁸ Teorija sjedišta primjenjuje se u mnogim kontinentalnim europskim državama, kao npr. Njemačkoj, Austriji, Francuskoj, Belgiji, Luksemburgu, Portugalu, Španjolskoj i Grčkoj.

trgovačkog društva iz jedne države u drugu, u pravilu, ne rezultira pravnim problemom, jer se prema pravu mjesta osnivanja kao mjerodavnom pravu, ni nakon promjene sjedišta ništa ne mijenja u osobnom statutu trgovačkog društva. Kada država, poput Njemačke ili Francuske, primjenjuje pravo stvarnog sjedišta, prijenos sjedišta trgovačkog društva načelno znači da se osobni statut trgovačkog društva prosuđuje po pravu njegova sjedišta, odnosno sjedišta njegove glavne uprave. Tako određeno mjerodavno pravo rezultira i daljnjim posljedicama. Budući da (npr. nizozemsko ili englesko) trgovačko društvo nije osnovano po pravu stvarnog sjedišta (npr. njemačkom ili francuskom pravu), ono prestaje postojati, iako prema pravu osnivanja i dalje valjano postoji. To pak može biti spriječeno ponovnim osnivanjem tog trgovačkog društva u državi novog sjedišta. Ako pak trgovačko društvo osnovano po francuskom ili njemačkom pravu, iz tih država premješta svoje sjedište glavne uprave u inozemstvo, tada će po pravu tih istih država automatski prestati biti trgovačko društvo, dakle izgubit će pravnu sposobnost.

U takvim pravnim situacijama riječ je o prekograničnom prijenosu sjedišta trgovačkog društva iz jedne države članice EU u drugu. Pri prijenosu sjedišta u teoriji se razlikuju država iz koje trgovačko društvo, odnosno njezina glavna uprava odlazi – država izmještaja ili država odlaska, te država u koju trgovačko društvo odnosno njegova glavna uprava dolazi – država premještaja ili država dolaska.

Zbog navedenog ograničavajućeg učinka teorije stvarnog sjedišta – prema kojoj bi izostanak (ponovnog) osnivanja trgovačkog društva čije se statutarno i stvarno sjedište ne poklapaju imao najčešće kao posljedicu da takvo trgovačko društvo u državi novog sjedišta ne bi bilo priznato – pitanje primjene te teorije na području EU konfrontiralo se sa slobodom osnivanja poduzeća u pravu EZ. U Ugovoru o EZ treba razlikovati primarnu i sekundarnu slobodu osnivanja društva.²⁹ Slijedom navedenih odredaba Ugovora o EZ, pravo osnivanja zajamčeno je, kako fizičkim osobama koje imaju državljanstvo jedne od država članica EU, tako i pravnim osobama osnovanima u skladu s propisima jedne od država članica EU koje imaju svoje registrirano sjedište, sjedište glavne uprave ili glavno mjesto poslovanja unutar EZ.

Dakle, pravo EZ svojim odredbama načelno priznaje sva trgovačka društva osnovana po pravu jedne od država članica EU, bilo da svoje statutarno ili stvarno sjedište imaju u nekoj od država članica EZ.

²⁹ U smislu odredaba čl. 43. i 48. Ugovora, titulari prava osnivanja su fizičke osobe koje su državljani neke države članice (čl. 43. Ugovora) te društva osnovana prema propisima neke države članice koja imaju svoje registrirano sjedište, sjedište glavnog organa upravljanja ili glavno sjedište poslovanja unutar Europske zajednice (čl. 48. st. 1. Ugovora o EZ). Odredba čl. 48., st. 2. Ugovora određuje što znači "društvo" u smislu prava poslovnog nastana propisujući da su to društva građanskog ili trgovačkog prava, uključujući zadruge te druge pravne osobe koje djeluju u skladu s javnim ili privatnim pravom, osim onih koje ne djeluju radi stjecanja dobiti. *Babić, D. A.*, Sloboda kretanja trgovačkih društava u Europskoj uniji, Zbornik PFZ, 56, 2006., str. 228.

Na kraju, a u svezi s prethodno opisanim statusnopravnim pitanjima nositelja energetske djelatnosti, treba spomenuti i novinu u našem Zakonu o trgovačkim društvima: riječ je o tzv. jednostavnom društvu s ograničenom odgovornošću. Stupanjem na snagu najnovijih izmjena i dopuna Zakona o trgovačkim društvima³⁰ u listopadu 2012., u naš se pravni sustav uvodi novi pojavni oblik društva s ograničenom odgovornošću – tzv. jednostavno d.o.o. Također, Zakonu se pridodaju i prilozima – obrasci za pojednostavljeno osnivanje tog društva. Trgovačka društva osnovana u državama članicama Unije smiju slobodno djelovati na teritoriju RH bez potrebe osnivanja posebnih organizacijskih oblika. Stoga je bilo potrebno, po uzoru na strana zakonodavstva, pojednostaviti osnivanje društava kapitala te omogućiti njihovo osnivanje sa znatno nižim temeljnim kapitalom. Spomenuta bi inačica društva s ograničenom odgovornošću trebala ostvariti najmanje tri cilja: smanjiti migraciju hrvatskih poduzetnika, olakšati ulazak u poduzetnički pothvat i spriječiti obavljanje neregistrirane djelatnosti.

Jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću je pojavni oblik d.o.o.-a, a nije riječ o novom pravnom obliku, ali ga se može osnovati i s kapitalom koji je niži od iznosa minimalnog temeljnog kapitala inače propisanoga za tu vrstu društva kapitala. Nema prepreke da se naknadno u j.d.o.o. unesu nova sredstva pa da to društvo iskaže i viši temeljni kapital.³¹

Jednostavno d.o.o. može nastati samo osnivanjem, što znači da nije dopustivo smanjenjem temeljnog kapitala klasični d.o.o. „pretvoriti“ u jednostavno d.o.o. Najniži iznos temeljnog kapitala društva je 10,00 kuna, a najniži nominalni iznos poslovnog udjela 1,00 kuna. Temeljni kapital i poslovni udjeli u društvu moraju glasiti na pune iznose kuna, a uloženi za preuzete poslovne udjele uplaćuju se samo u novcu. Prijava za upis društva u sudski registar podnosi se nakon što su potpuno uplaćeni uloženi za sve preuzete poslovne udjele u društvu. Društvo mora imati zakonske rezerve u koje mora unijeti četvrtinu iznosa dobiti društva iskazane u godišnjim financijskim izvješćima umanjene za iznos gubitka iz prethodne godine. Zakonske rezerve smiju se upotrijebiti za povećanje temeljnog kapitala pretvaranjem rezervi u temeljni kapital društva, za pokriće gubitka iskazanog za godinu za koju se podnose godišnja financijska izvješća ako nije pokriven iz dobiti prethodne godine i za pokriće gubitka iskazanog za prethodnu godinu ako nije pokriven iz dobiti iskazane u godišnjim financijskim izvješćima za godinu za koju se podnose.³² Nema prepreka da jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću bude nositelj energetske djelatnosti, kao i bilo koje drugo trgovačko društvo.

³⁰ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima (NN 111/12).

³¹ Ali ne u trenutku osnivanja. *Tebben, J.*, RNotZ 2008., str. 445. *Tebben, J.*, Die Reform der GmbH – das MoMiG in der notariellen Praxis, RnotZ 2008, str. 441. i dalje.

³² Vidi čl. 390. a. ZTD-a.

5. ZAKLJUČAK

Opskrba energijom preduvjet je gospodarskog i socijalnog napretka. Da bi se opskrba energijom pospješila, država mora sudjelovati u političkom i regulatornom podupiranju energetske sigurnosti kao razvojne sastavnice hrvatskog gospodarstva. Energetski sektor jest infrastrukturna, ali i poduzetnička te potencijalno izvozno orijentirana djelatnost pa stoga može biti zanimljiva ulagačima. Glavni privatnopravni nositelji gospodarskih pothvata u sektoru energije su trgovci, a posebice značajnu ulogu imaju društva kapitala – dionička društva i društva s ograničenom odgovornošću.

U kontekstu rasprave o energetske subjektima, ne smije se zaboraviti da je u onim najvažnijima država još uvijek većinski član. Naime, Republika Hrvatska u mnogim je trgovačkim društvima nakon privatizacije zadržala udjele i dionice, nominalno prvenstveno zato da bi osigurala trajno i kvalitetno pružanje usluga svim potrošačima, čak i u djelatnostima čije obavljanje ne stvara nužno poduzetnicima dobit. Međutim, kako energetske djelatnosti mogu biti financijski isplative, treba omogućiti i privatnopravnim subjektima da budu osnivači – odnosno članovi i sudionici tih pothvata.

Energetskim djelatnostima smatraju se proizvodnja, prijenos, distribucija električne energije, organiziranje tržišta električne energije, opskrba te trgovina električnom energijom. Njih obavljaju pravne i fizičke osobe samo na temelju rješenja kojim se dozvoljava obavljanje te djelatnosti (dozvole). Iz toga se može zaključiti da to nisu nužno trgovačka društva već i trgovci fizičke osobe: trgovac pojedinac i obrtnik. Poseban status imaju subjekti (elektroenergetski subjekt ili druga pravna ili fizička osoba) koji u pojedinačnom proizvodnom postrojenju istodobno proizvode električnu i toplinsku energiju na visokoučinkovit način, koristeći otpad ili obnovljive izvore energije za proizvodnju energije.

Više vlasnika prijenosnih mreža – energetske trgovačke društava može stvoriti zajednički pothvat koji djeluje kao operator prijenosnog sustava u dvije ili više država. Niti jedan drugi subjekt ne može biti dijelom zajedničkog pothvata, osim u slučaju da je certificiran kao neovisni operator sustava ili kao neovisni operator prijenosa. Ako su te osobe državno ili drugo tijelo javne vlasti, dva odvojena tijela javne vlasti koja kontroliraju operatora prijenosnog sustava ili prijenosnu mrežu s jedne strane te elektroenergetski subjekt koji obavlja neku od djelatnosti proizvodnje električne energije ili opskrbe električnom energijom s druge strane, ne mogu biti ista osoba ili osobe. Tim se odredbama štiti tržišno natjecanje, ali je jednako tako jasno da Zakon dopušta formiranje zajedničkog pothvata u energetske sektoru.

Energetsko trgovačko društvo mora raspolagati svim financijskim, tehničkim, materijalnim i kadrovskim sredstvima potrebnima za izvršavanje svojih dužnosti i za obavljanje djelatnosti prijenosa električne energije. Energetsko trgovačko društvo ne može, izravno ili posredno, imati vlasničke udjele u ovisnom društvu unutar strukture vertikalno integriranog subjekta koje obavlja djelatnosti

proizvodnje električne energije ili opskrbe električnom energijom, niti može imati pravo na isplatu dividendi ili neke druge financijske koristi od tog ovisnog društva: štoviše, cjelokupna upravljačka struktura i interni akti neovisnog operatora prijenosa moraju osigurati njegovu učinkovitu neovisnost.

O imenovanju članova uprave takvog trgovačkog društva, prestanku i obnavljanju njihova mandata, radnim uvjetima, uključujući naknadu i ostala materijalna prava članova uprave, u skladu sa zakonom kojim se uređuju trgovačka društva, odlučuje nadzorni odbor neovisnog operatora prijenosa. Stoga vrijedi zaključak da se na trgovačka društva koja djeluju u energetsom sektoru ZTD primjenjuje ako nije suprotan odredbama odgovarajućih energetskih zakona koji su u konkretnom slučaju *lex specialis*. Tu posebnu pozornost treba obratiti na odredbe o povezanim društvima.

Stupanjem na snagu najnovijih izmjena i dopuna ZTD-a u naš se pravni sustav uvodi i tzv. jednostavno d.o.o. Nema prepreka da jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću bude nositelj energetskih djelatnosti, kao i bilo koje drugo trgovačko društvo.

LITERATURA:

1. *Ahn, D.*, Gemeinschaftsunternehmen in Entwicklungsländern – Joint Ventures in den Asean-Staaten (Bochumer Materialien zur Entwicklungsforschung und Entwicklungspolitik; Bd. 18), Tübingen, 1981.
2. *Barbić, J.*, Pravo društava, knjiga treća, Društva osoba, Organizator, Zagreb, 2002.
3. *Barbić, J.*, Pravo društava, Društva kapitala, 3. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Organizator, Zagreb, 2005.
4. *Barbić, J.*, Pravo društava, Društva kapitala – Dioničko društvo, Organizator, Zagreb, 2010.
5. *Barbić, J.*, Pravo društava, Opći dio, 2. dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Organizator, Zagreb, 2006.
6. *Bukša, D.*, Restrukturiranje i tržišna transformacija Hrvatske elektroprivrede, Ekonomski pregled, br. 61 (12), 2010., str. 769. i dalje.
7. *Bukša, D.*, Proces deregulacije hrvatskog tržišta električne energije, Ekonomski pregled, br. 62 (5-6), 2011., str. 286. i dalje.
8. *Dubajić, D.*, materijali, Okrugli stol: Položaj nezavisnih regulatora u upravnom i pravnom sustavu Republike Hrvatske, HKJU – CCPA, god. 11. (2011.), br. 3., str. 849 – 875, dostupno dana 23. svibnja 2013. na http://www.iju.hr/HJU/HJU/preuzimanje_files/2011-3%2017%20Dubajic.pdf.
9. *Gorenc, V.* et al., Komentar Zakona o trgovačkim društvima, IV. izdanje, RRiF, Zagreb, 2008.
10. *Gorenc, V.*, Trgovačko pravo statusno i ugovorno, Zagreb, 2005.

11. *Henn, H. G./Alexander, J. R.*, Laws of corporations and other business enterprises, 3. Aufl., St. Paul, Minnesota, 1983.

12. *Matutinović, I., Stanić, Z.*, Privatizacija elektroenergetskog sustava u Hrvatskoj: razvojni iskorak ili zabluda neoliberalne ideologije?, *Ekonomski pregled*, br. 53 (11-12), 2002., str. 1030. i dalje.

13. *Popović, N.*, Regulatorna tijela kao institucionalna rješenja sui generis – redefinirana uloga države u tržišnom gospodarstvu i procesima liberalizacije mrežnih industrija, *Pusić, E.* (ur.), *Hrvatska država i uprava: stanje i perspektive: okrugli stol održan 26. i 27. ožujka 2008. u palači HAZU u Zagrebu*, str. 1-8, dostupno dana 23. svibnja na http://www.aztn.hr/uploads/documents/o_nama/strucni_clanci/nikola_popovic/2_np.pdf

14. *Radulović, D.*, Energy companies within the process of the energy market liberalization, *Ekonomski pregled*, br. 60 (9-10), 2009., str. 507. i dalje.

15. *Širola, N.; Petrović, S.*, Država i trgovačko društvo, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, Vol. 60 No. 3-4, lipanj 2010., str. 657. i dalje.

16. *Tatalović, S.*, Energy security and Security policies: The Republic of Croatia in Comparative perspective, *Politička misao*, vol. XLV, 2008., str. 115. i dalje.

17. *Tebben, J.*, Die Reform der GmbH – das MoMiG in der notariellen Praxis, *RnotZ* 2008., str. 441. i dalje.

18. *Vukmir, B.*, Ugovori o zajedničkim ulaganjima (Joint Venture Agreements) izd. Informator, 1994.

COMMERCIAL COMPANIES IN CROATIAN ENERGY LAW

The new Electricity Market Act, which was published in the official gazette “Narodne novine” no. 22/2013, entered into force in the beginning of March 2013. The new Act reaffirms the previous regulatory organisation of the energy sector in the Republic of Croatia, where the “basic” Energy Act (Official Gazette No. 120/12) exists concurrently with special acts which regulate particular energy sectors.

The reasons for the passing of the new Electricity Market Act are closely related to the obligation of further harmonisation of the Croatian national energy legislation with the EU acquis. In addition to the harmonisation, the aims of the new Act are to ensure adequate and safe conditions for the energy supply of all consumers, further development growth of the market and competitive prices of the electricity. A significant change of the previous organization of the electricity market has been made in relation to transmission system operators, given that the autonomy of transmission system operator has been envisaged, i.e. its positioning outside of the structure of a vertically-integrated power operator.

Regarding the area of renewable energy sources and cogeneration, the new Act does not guarantee the connection of all producers of electricity from renewable energy sources and cogeneration to the power grid. However, with the implementation of the new Act in practice and full market orientation of the separated transmission system operator, an increased efficiency of administrative procedures is expected with a view of their expeditious connection to the power grid and ensuring the efficient delivery of the produced electricity.

Since the opening of Croatian energy market, privately own companies are encouraged to take part in such undertaking. The Croatian Companies Act regulates business entities as including also categories that, due to their different legal properties, are not always regarded corporate in some other legal systems (e.g. partnerships, as defined by Croatian law). Companies based on capital include a private limited company, simple private limited company, a public limited company, an economic interest association. Partnerships include a general partnership and a limited partnership. It is important to note that Croatian energy laws act as *lex specialis* towards the norms of the Croatian Companies Act.

Keywords: *Energy Law, Commercial Companies, Regulatory Agencies, Foreign investments, Liability for obligations*